

Motion till riksdagen 2005/06:Bo18

**av Helena Hillar Rosenqvist m.fl. (mp)
med anledning av prop. 2005/06:145**

Nationellt program för energieffektivisering och energismart byggande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mål avseende minskad energianvändning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om solvärme.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att användningen av fossila bränslen i bebyggelsesektorn skall vara avvecklad till 2020.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statliga myndigheters energianvändning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statlig upphandling inom bästa kvartilen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statlig teknikupphandling.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en elmarknadsreform som ger effektprissättning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppdrag som regeringen bör formulera i Vattenfalls ägardirektiv.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på individuell mätning av varmvatten och elanvändning i flerfamiljshus.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppgift om faktisk energiförbrukning.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på individuell mätning av värme i flerfamiljshus.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information om energikostnad.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om miljödifferenterad fastighetsskatt.

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om förbud mot direktverkande elvärme i nya hus.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om förbud mot effekt drivande elvärme i nya hus.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om kraftigt skärpta energinormer för nya hus.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om övriga värmekällor.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om industri och verkstäder.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om energideklarationer.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om energideklaration vid ombyggnation.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om energirådgivning.

Inledning

Miljöpartiet instämmer till stora delar i propositionens grundhållning, syfte och krav. Men vi anser att grundhållningen bör skärpas och förtydligas. Vi anser vidare att de åtgärder som föreslås är i och för sig bra, men att de är otillräckliga.

Effektivisering nödvändig men otillräcklig

Energieffektivisering är, som Socialdemokraterna, Vänstern och Centern skriver, nödvändigt för att nå ett uthålligt samhälle. Men som Resurseffektiviseringsutredningen (SOU 2001:2) var inne på, är detta otillräckligt. Det behövs etappmål i form av maximigränser i absoluta tal för resursuttag eller utsläpp. Målet är att minska miljöbelastningen. På sikt är energianvändning i sig ett alltför trubbigt mått på miljöbelastningen. Det viktiga är hur energin framställs. All energiframställning med den teknik som tillämpas i dag belastar miljön på ett mer eller mindre omfattande sätt. Inom den förutsebara framtiden är en minskning av energianvändningen därför nödvändig. Dessutom riskerar effektiviseringsvinster att ätas upp av ökad konsumtion i någon mening. Det kan gälla t.ex. ökad uppvärmd yta per person, ökad inomhus-temperatur vintertid, minskad inomhustemperatur under sommaren, ökad användning av eldrivna apparater, mer slösande apparater som är ständigt på i s.k. stand-by-läge, med mera.

Mål avseende minskad energianvändning

Effektiviseringsmål skall av ovannämnda skäl kompletteras med mål avseende minskad energianvändning. Uppvärmning och boende är den sektor där det är samhällsekonomiskt billigast att minska utsläppen och miljöbelastningen. Därför är det särskilt motiverat med konkreta mål för den sektorn. Miljöpartiet anser att konkreta mål skall tas fram för en minskning av energiförbrukningen. Till år 2020 bör energiförbrukningen inom boendesektorn minska med minst 25 procent, och till år 2050 med 60 procent i förhållande till användningen 1995.

Solvärme

Miljöpartiet instämmer i stora delar av propositionens resonemang om att energi från olika energibärare har olika miljöbelastningar och därför skall behandlas annorlunda t.ex. vid uppföljningen. Vi anser dock att solvärme bör ha en faktor på noll.

Fossila bränslen i bebyggelse

Miljöpartiet anser att det är viktigt att Sverige bryter oljeberoendet. Som utredningen om hållbar konsumtion konstaterat är detta svårare i vissa sektorer än andra. Det är lättare att minska användningen av fossila bränslen i bebyggelsesektorn. Vi anser att regeringen skall ha som mål att användningen av fossila bränslen i bebyggelsesektorn skall vara avvecklad till 2020.

Statliga myndigheters energianvändning

Miljöpartiet instämmer i propositionens bedömning att staten bör gå före. Statliga myndigheter och fastighetsbolags fastighetsbestånd bör minska sin energianvändning med minst 30 procent till år 2020 och med 65 procent till år 2050 i förhållande till användningen 1995. Användningen av fossila energikällor och el för uppvärmningsändamål bör avvecklas till 2020. Detta bör regeringen tydligt skriva in i myndigheternas regleringsbrev och bolagens ägardirektiv, med krav på återrapportering av energianvändningen.

Regeringen bör verka för ett könsneutralt språkbruk också på byggområdet och ändra namnet på Samverkansforum för statliga byggherrar till något könsneutralt, t.ex. Samverkansforum för statliga byggentreprenörer.

Fel! Okänt namn på

Statlig upphandling

Statens funktion som ”en brygga mellan front och bred implementering av ny teknik” är som propositionen konstaterar viktig. Utredningen om hållbar konsumtion (SO2005:51) har föreslagit att stat, landsting och kommun skall köpa den bästa fjärdedelen – kvartilen – av produktsortimentet avseende miljöegenskaper. Miljövårdsberedningen har föreslagit att staten enbart skall köpa varor vars miljöprestanda i ett livscykelperspektiv motsvarar bästa kvartilen av marknadens utbud. Delegationen för ekologisk upphandling skapade ett verktyg som kan hantera kravet om översta kvartilen och förvaltas av Miljöstyrringsrådet. Det finns därför ingen anledning att förhålla tillämpningen av offentlig upphandling genom den utredning som Socialdemokraterna, Vänstern och Centern föreslår. Däremot finns det anledning att stödja etablerade miljömärkningssystem där sådana finns. Miljöpartiet föreslår därför att staten nu ger i uppdrag åt relevanta myndigheter och statliga bolag att köpa in varor som hör till den bästa kvartilen eller motsvarar kraven från vedertagna miljömärkningssystem. Detta bör regeringen formulera via ägardirektiv eller regleringsbrev. Som ett stöd till upphandlare på andra nivåer och hushållen bör uppgifter om produkters energianvändning i ett livscykelperspektiv tillhandahållas på ett lättillgängligt sätt. Detta kan vara en lämplig uppgift för t.ex. Konsumentverket.

Statlig teknikupphandling

Utöver ”bryggfunktionen” som nämnts ovan kan den offentliga upphandlingen stimulera en teknik- och produktutveckling. Så har t.ex. skett vid utvecklingen av däck fria från cancerframkallande HA-oljor. Miljöpartiet anser att staten i högre utsträckning bör använda sin upphandling för att stimulera en energieffektiv teknik- och produktutveckling. Bl. a. kan staten kräva produktalternativ som inte i onödan har elkrävande stand-by-lägen. Detta uppdrag bör ges relevanta myndigheter och statliga bolag, som i sina områden kan vara betydande konsumenter.

Elmarknadsreform som ger effektprissättning

Det nuvarande prissättningssystemet för el motverkar eleffektivisering. Elmarknadens nuvarande funktionssätt skapar en ”free-rider”-problematik. Kunder som använder el för uppvärmning och bidrar till effekttoppar orsakar merkostnader för hela elsystemet, då bl.a. både produktions- och distributionskapaciteten måste dimensioneras för att klara dessa. Enligt vissa uppgifter är kostnaden för distributionssystemet upp till dubbelt så hög som den skulle vara utan elvärmen. Dessa kunder betalar dock inte de merkostnader som de ger upphov till, utan åker snålskjuts på hela konsumentkollektivet. Kunderna

får därför inte de rätta prissignalerna och incitamenten att anpassa sitt beteende.

Priset påverkas endast i ringa grad av effektbehovet, trots stora skillnader i elförbrukning. Utvecklingen går i vissa avseenden i fel riktning, som när bolag slopar nattaxa för el.

Miljövårdsberedningen menar att en kombination av införande av effektprissättning och begriplig information till konsumenterna om aktuell förbrukning och pris sannolikt skulle dämpa elanvändningen under nuvarande toppperioder, kalla vinterdagar. Miljöpartiet delar beredningens bedömning att system för effektprissättning bör utvecklas.

Vattenfall

Vattenfall skall enligt riksdagsbeslut bidra till energiomställningen. Hittills har bolaget inte gett nämnvärda bidrag till en ekologisk omställning. Vattenfall bör gå i frontlinjen med att erbjuda timmätning och information om hur man kan minska sin elkostnader i linje med Miljövårdsberedningens förslag. Vattenfall bör också utveckla och genomföra prissättningsmodeller som ger korrekta prissignaler och minskar free-rider-fenomenet, och därmed dämpar effektoppar. Vidare bör bolaget erbjuda sina kunder energikartläggning och intressanta energispartjänster. Vattenfall bör dessutom få ett eget effektiviseringsmål. Regeringen bör formulera dessa uppdrag till Vattenfall i sitt ägardirektiv.

Krav på individuell mätning av varmvatten och elanvändning i flerbostadshus

Boverket har föreslagit en ändring i förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. som gör det möjligt att ställa krav på installation av mätutrustning för värme och varmvatten vid nybyggnad av flerbostadshus. Sådana investeringar är enklast och mest kostnadseffektiva vid nybyggnation. SCB bedömer att det under 2003 påbörjades ca 23 000 bostäder genom nybyggnad. Det finns en stark politisk vilja att öka byggandet i expansiva regioner. En samhällsplanering för minskat transportarbete och högre andel kollektivtrafik kan leda till att en relativt hög andel av nybyggnation i just expansiva orter görs i flerfamiljshus. Miljöpartiet anser inte att det finns anledning att fördröja införandet av individuell mätning för värme, varmvatten och el vid nybyggnad eller ombyggnad av flerbostadshus. Den av Boverket föreslagna förordningsändringen bör genomföras för sådana fall nu.

Utredningen om hållbar konsumtion föreslår att fastighetsägare skall åläggas att underlätta individuell varmvattenmätning för sina boende. Utredningen konstaterar att det inte finns tekniska hinder för detta och att det blir ekonomiskt lönsamt för de boende redan vid en ganska måttlig minskning. Miljö-

Fel! Okänt namn på

partiet instämmer i utredningens bedömning och föreslår att Boverket ges i uppdrag att föreskriva krav på individuell mätning med lämpliga övergångstider, exempelvis tre år. Motsvarande bör gälla för el.

Krav på individuell mätning av värme

Frågan om individuell värmemätning har också diskuterats länge. Huvudansvaret för energihushållning bör självfallet ligga kvar på fastighetsägaren. Ändå kan också hushållens beteende få betydande konsekvenser. Problematiken kring skilda strukturella värmeförhållanden i flerfamiljshus bör kunna lösas i förhandlingar mellan parterna. Redan nu är hyran eller priset för bostadsrätter differentierad med avseende på läget i huset. Erfarenhet visar att hushållen kan och vill påverka sin värmeförbrukning när det finns skäl till det. Hushållen bör ges incitament att bidra med det de kan till minskad användning av värme. Därför bör individuell mätning och debitering av värmekostnaden införas på motsvarande sätt som för varmvatten, om än med längre övergångstider.

Inspektioner och uppgift om faktisk energiförbrukning

Slarv under byggtiden kan ha stor effekt på byggnadens behov av energi för uppvärmning. Därför bör kommunen göra regelbundna inspektioner under byggtiden. En del effekter märks inte förrän på vintern. De kan då märkas i form av hög energiförbrukning, dålig komfort och/eller med olika typer av tekniska undersökningar. Energideklarationer för nya bostäder bör kompletteras med uppgift om energianvändning vid praktisk bruk efter en vinter.

Information om energikostnad

För många konsumenter säger inte en uppgift om energiförbrukning i termer av t.ex. kilowattimmar särskilt mycket. Många riktar in uppmärksamheten på pengar. Ett stort problem i bostadssektorn är att det dessvärre finns en tendens att i första hand se till inköpspris i stället för driftskostnad. Om uppgift om energiförbrukning kompletteras med uppgift om års- och tioårskostnaden för energin, vid rådande priser, skulle det vara mycket lättare för konsumenter att göra en avvägning mellan inköpspris och driftskostnad som ger större tyngd åt lägre energiförbrukning. Därför bör uppgift om energiförbrukning kompletteras med uppgift om energikostnad per år och per tioårsperiod, vid rådande energipriser.

Miljödifferentierad fastighetsskatt

Införlivandet av EU-direktivet om obligatorisk energibesiktning vid försäljning av hus bör kompletteras med ett ekonomiskt stöd som utgår även vid certifierad energibesiktning som utförs vid andra tillfällen. Stödet bör kunna utgå som en reduktion av fastighetsskatten med visst schablonbelopp som skulle kunna motsvara exempelvis 75 procent av kostnaden för en normal besiktning. En sådan reduktion bör införas redan på kort sikt.

På något längre sikt bör ändringar införas så att fastighetsskatten gynnar miljöinvesteringar i stället för att, som i dag, missgynna dessa. I Egendomsstattekommitténs utredning föreslog den s.k. Bygga Bo-dialogen att fastighetsskatten skulle differentieras efter byggnaders energiprestanda. En sådan differentiering skulle kunna ske t.ex. genom att byggnader med bra energiprestanda får en reducerad fastighetsskatt. Fastighetsskatten bör ändras för att stimulera energieffektiva lösningar i bebyggelse.

Förbud mot direktverkande el och effektdrivande elvärme i nya hus

Frågan om direktverkande elvärme har diskuterats länge. Redan 1980 hade linje två följande formulering på sin valsedel i folkomröstningen om kärnkraft: "Åtgärder vidtas för att styra elkonsumtionen bl.a. för att förhindra direktverkande elvärme i ny permanentbebyggelse." Ändå byggs fortfarande nästan tio procent av alla nya småhus med direktverkande el som värmekälla. Miljöpartiet anser att användningen av direktverkande el som värmekälla i nya hus skall förbjudas uttryckligt från den första juli 2006.

Miljöpartiet stödjer propositionens förslag på skärpta energihushållningskrav vid nybyggnation av icke-eluppvärmda fastigheter. Kraven skall i praktiken omöjliggöra direktverkande el, el med vattenburet system och dåliga lösningar med värmepump. Miljöpartiet anser att användningen av effektdrivande el för värme måste minskas och att denna därför bör undvikas i nybyggnation. Det nya systemet skall träda i kraft senast 2008. Cirka 90 procent av alla nya småhus byggs med el som enda eller huvudsakliga värmekälla. Miljöpartiet anser att effektdrivande elvärme uttryckligen bör förbjudas i nybyggda hus, med undantag för extremt energisnåla, s.k. passiva hus, från den 1 januari 2007. Möjlighet bör dock finnas att i extremt energisnåla, s.k. passiva hus, använda el som värmekälla när huset är obott under vintern. Det skall inte heller vara tillåtet att installera effektdrivande eluppvärmning vid byte av uppvärmningskälla.

Fel! Okänt namn på

Kraftigt skärpta energinormer för nya hus

Miljöpartiet välkomnar propositionens förslag på skärpta energihushållningskrav vid nybyggnation, men anser att betydligt hårdare krav kan uppnås och bör ställas. Det går att bygga betydligt energisnålare hus än vad som är vanligt i dag. Nya flerfamiljshus och småhus som är modulhus bör endast undantagsvis behöva värmas med särskild uppvärmning. Kravnivån bör ligga på högst 20 kilowattimmar per kvadratmeter och år.

Övriga värmekällor

Indirekta och övriga värmekällor som särskilda värmeslingor i golv för ”komfortvärme” eller handdukstorkar bör räknas in i underlaget för de skärpta energihushållningskraven vid nybyggnation och större ändringar av befintlig bebyggelse.

Industri och verkstäder

Näringslivet har ibland visat sig anpassa sin energianvändning till ändrade priser snabbare än hushållen. Därför finns skäl att ta bort de ur miljösynpunkt omotiverade undantag som industrin haft från den påbörjade internaliseringen av miljökostnader. Annan energi än processenergi som används i den energiintensiva industrin bör beskattas på samma sätt som energianvändningen i andra sektorer. Den lätta industrins undantag från elkonsumentsskatten bör slopas. Detta är lämpliga områden för den framtida skatteväxlingen.

De energisparfonder som diskuterats av Miljövrådsberedningen är ett intressant förslag som bör utvecklas vidare. Beredningens förslag om utvecklingen av det befintliga programmet för energiintensiv industri för att bl.a. endast omfatta investeringar där återbetalningstiden är längre än tre år bör också genomföras.

Energideklarationer

Propositionen föreslår att utgångspunkten vid bedömning av undantag från kraven på energideklaration skall vara att i huvudsak tillämpa de undantag som EG-direktivet medger. Miljöpartiet anser att detta är för vidlyftigt. Kravet på energideklaration skall omfatta också bl.a. byggnader som används för industriella ändamål och verkstäder. Byggnader som används för religiösa ändamål bör inte vara särskilt undantagna. Undantag för fritidshus som är avsedda för användning mindre än fyra månader per år är problematiskt av flera skäl. Utöver gränsdragningsproblem kan energianvändningen och effek-

tiviseringspotentialen vara stor i fritidshus som används vintertid. Miljöpartiet anser inte heller att försvarets byggnader skall vara generellt undantagna.

Energideklaration vid ombyggnation

Miljöpartiet anser att de övergångstider som propositionen föreslår är för långa. Särskilt bör undantaget, att skyldigheten att energideklarera byggnaden inte skall gälla om byggnadsmålan har gjorts före den 1 januari 2009, tas bort.

Miljöpartiet anser att energideklarationer bör göras vid ombyggnation och att krav på energideklaration skall gälla vid statliga stöd och stimulanser för energieffektivisering eller energibesparing om inte särskilda skäl för undantag finns. Ett sådant skäl skulle kunna vara om stimulansen gäller en mycket begränsad åtgärd som är av vikt i alla byggnader. Detta ligger i linje med direktivets intressen då där sägs att en EIM-deklaration skall upprättas vid ”större renovering”. Att exempelvis installera ett vattenburet uppvärmningssystem i hus där sådant saknas måste anses vara en större renovering, likaså att byta ut samtliga fönster. Genomgång som görs i samband med upprättandet av energideklarationen kan också vara av värde när investeringar planeras. Energideklaration bör alltså vara ett villkor för att kunna få bl.a. investeringsstöd för konvertering från direktverkande elvärme eller stöd för konvertering av oljeuppvärmningssystem i bostadshus. Detta villkor bör föras in i systemet från 2007.

Det är av vikt att viktningfaktorer även används vid upprättande av energideklarationerna, för att säkerställa enhetlighet vid beräkning av byggnaders energianvändning och effekter av energieffektiviseringsåtgärder. Samma viktningfaktorer bör också tillämpas i Boverkets byggregler avseende energihushållning.

Energirådgivning

Det är bra att det genomförs en energieffektiviseringskampanj, vilket propositionen föreslår. Samhällets information om energieffektivisering bör förbättras. Såväl Miljövårdsberedningen som utredningen om hållbar konsumtion har föreslagit utvidgade befogenheter för energirådgivarna. Direktiven för energirådgivningen bör ändras så att de medger hembesök och specifik rådgivning till varje objekt. Rådgivare bör få arbeta med kommunens egna lokaler. Statens ekonomiska stöd till rådgivningen kan behöva förstärkas.

Fel! Okänt namn på

Tydliga signaler om energipolitiken – effektivisering i stället för effekthöjning

Ett av de stora hindren mot effektivisering av energianvändningen är prissignalerna och de signaler som regeringen ger om energipolitiken. Vissa uttalanden och beslut tyder på att regeringen med flit skapar en viss överproduktion av el i landet för att kunna hålla lägre elpriser än grannländer till förmån för den elintensiva industrin. Så har t.ex. näringsministern Thomas Östros sagt i november 2005 att han ser framför sig en kraftig ökning av elproduktionen i Sverige med uppemot 20 TWh på tio års sikt, samt att det är en viktig industripolitisk poäng – att Sverige kommer att ha lägre energipriser än övriga Europa även på 20 års sikt.

En viktig signal handlar om den avstannade kärnkraftsavvecklingen. Uttalanden från statsråd kan ge intrycket att de inte kan skilja på effekt (som i effekthöjning) och effektivitet. Beslutet att tillåta en effekthöjning i Ringhals var mot denna bakgrund ett hårt slag mot energieffektivisering. Denna effekt kan endast motverkas av ett tydligt uttalande om att inga fler tillstånd kommer att ges till effekthöjning i kärnkraft.

Tydliga signaler om energipolitiken – effektivisering i stället för uranbrytning

Regeringens dubbla budskap om energipolitiken bidrar inte bara till att energieffektivisering motverkas. Utländska bedömare ifrågasätter också den svenska kärnkraftsavvecklingen. Just nu investeras stora pengar i prospektering efter uran i landet. Den stora svenska kärnkraftsproduktionen används som en indikation för utländska investerare att Sverige avser fortsätta vara ett kärnkraftssamhälle. Det kan på sikt leda till påtryckningar att tillåta uranbrytning i landet. Den nuvarande mineralagen är så utformad, att om ett bolag får tillstånd att prospektera efter något ämne på ett område får de normalt också automatiskt tillstånd att prospektera efter uran, enligt 1 kap. 5 § och 1 § punkt 1. Regeringen bör undanröja denna oklarhet genom en förändring av mineralagen för att ta bort möjligheten att prospektera efter uran. Prospektering efter uran förstärker intrycket att Sverige kommer att fortsätta sitt kärnkraftsprogram och motverkar därmed effektiviseringssträvandena.

Stockholm den 6 april 2006

Helena Hillar Rosenqvist (mp)

Åsa Domeij (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)